

Arbeidsmobiliteit binnen de EU: de gevolgen van remigratie

Samenvatting

Inleiding

Er is toenemende belangstelling voor de remigratie van mobiele werknemers uit de Midden- en Oost-Europese lidstaten (MOE) van de EU, omdat de recente economische en financiële crisis mogelijk kan leiden tot een versnelde terugkeer van deze werknemers uit de EU15 naar hun eigen land. In dit onderzoek wordt nagegaan in hoeverre dit plaatsvindt. Daartoe wordt nieuw empirisch bewijsmateriaal gegenereerd, niet alleen via een analyse van de bestaande statistische gegevens en literatuur, maar ook via interviews met terugkeerders, beleidsmakers en deskundigen op het gebied van migratie. De vier onderzochte MOE-landen zijn Hongarije, Letland, Polen en Roemenië. Ze zijn gekozen wegens hun uiteenlopende ervaringen op het gebied van zowel uitstroom als remigratie. De casestudy's boden waardevolle kwalitatieve gegevens over de beweegredenen van emigranten om terug te keren en over de omstandigheden in hun eigen land die hen aanzetten tot of juist afhielden van remigratie. Uit interviews afkomstig materiaal bood ook nieuwe inzichten in de gevolgen van arbeidsmobiliteit voor terugkeerders op de arbeidsmarkt en in bestaande beleidsmaatregelen om terugkeerders te helpen bij de re-integratie op de arbeidsmarkt.

Beleidscontext

Het vrije verkeer van personen is een van de belangrijkste factoren voor slimme en duurzame groei, zoals wordt benadrukt door de Europa-2020-strategie en zijn kerninitiatieven 'Een agenda voor nieuwe vaardigheden en banen' en 'Jeugd in beweging'. Volgens het eerstgenoemde initiatief wordt "het potentieel van intra-EU-mobiliteit [...] onvoldoende benut en onvoldoende op de behoeften van de arbeidsmarkt afgestemd, ondanks de aanzienlijke bijdrage die migranten leveren aan werkgelegenheid en groei". Na de uitbreidingen van de EU in 2004 en 2007 zijn de migrantenstromen van de EU8+2 naar de EU15 aanzienlijk toegenomen, wat heeft bijgedragen tot een betere verdeling van arbeid in de hele EU. Migratie kan echter enkele negatieve gevolgen

hebben voor migranten (als zij banen van slechte kwaliteit accepteren en hun capaciteiten onderbenut blijven) en voor de thuislanden (als zij hun arbeidskrachten – en in het bijzonder hoog gekwalificeerde arbeidskrachten – kwijtraken).

Zowel EU- als nationale beleidsmakers worden geconfronteerd met een vraag naar beleidsacties die een bijdrage kunnen leveren aan de aanpak van problemen die het momenteel voor MOE-emigranten en terugkeerders moeilijk maken om hun capaciteiten en de kansen van het vrije verkeer van arbeid in de EU ten volle te benutten. Om die uitdagingen aan te gaan is een beter inzicht in lopende remigratieprocessen vereist.

Hoofdconclusies

- **Tijdens de economische crisis vond geen massale terugkeer plaats.** In plaats daarvan kozen veel emigranten ervoor om een afwachtende houding aan te nemen en in de gastlanden te blijven of verder te migreren naar andere landen.
- **De effecten van de economische crisis op remigratie verschilden enigszins tussen de vier geselecteerde landen.** In Polen en Roemenië waren de meest in het oog springende effecten de bevestiging van de emigratie, een groei van het terugkeerpercentage, die in een later stadium sowieso zou hebben plaatsgevonden, en een toename van de circulaire migratie (waarbij migranten herhaaldelijk voor korte perioden terugkeren naar het gastland), gevolgd door weer een toename van de emigratie. In Letland leidde de mondiale crisis tot een toename van de emigratie en een afname van de remigratie, die in 2006 en 2007 was versneld toen er in veel sectoren sprake was van een snelle economische groei en flinke loonsverhogingen. Tegelijkertijd was het effect op Hongarije vrij gering, aangezien het niveau van

arbeidsmigratie uit Hongarije evenals de remigratie naar het land laag waren in vergelijking met de andere drie landen.

- **De economische crisis leidde vooral tot versnelling van geplande terugkeren.**
Vanwege de economische crisis vonden enkele van de geplande terugkeren als gevolg van de verslechterende economische omstandigheden eerder plaats dan in de bedoeling van emigranten lag. Bij hun overwegingen om terug te keren kwam de economische situatie bovenop redenen van persoonlijke aard of familieredenen.
- **De meeste terugkeerders gingen terug om familieredenen of omdat ze hun emigratiedoelen hadden bereikt.**
Familieredenen vielen over het algemeen in de volgende twee categorieën: terugkeer naar familie in het eigen land, of terugkeer met het gezin naar het eigen land vanwege de baan van een partner of de overgang van een kind naar een ander type onderwijs. Daarnaast waren belangrijke motieven het bereiken van het beoogde doel of juist teleurstelling over de migratie-ervaring.
- **In eigen land zochten terugkeerders naar betere mogelijkheden om zich in hun beroep te ontwikkelen.** Geschoolde, maar niet hoog gekwalificeerde werknemers, die in het buitenland niet op hun niveau konden werken (brain waste), keerden ook terug naar hun eigen land om hun beroep weer op te pakken. Velen van hen ondervonden echter problemen bij het succesvol re-integreren op de arbeidsmarkt in hun eigen land als gevolg van een gat in hun cv. Dit gold met name voor jonge mensen die nog geen werkervaring hadden op hun vakgebied.
- **De mobiliteitservaring van hoog gekwalificeerde terugkeerders werd gewaardeerd op de arbeidsmarkten in eigen land, terwijl dit bij de laag gekwalificeerde mobiele werknemers over het algemeen niet het geval was.** De terugkeerders bevonden zich in een betere positie wanneer de internationale werkervaring van belang was voor de werkgever. Dit was meestal niet het geval in laag gekwalificeerde banen, waar werknemers problemen ondervonden bij het benutten van hun nieuw verworven vaardigheden.
- **De vier bestudeerde MOE-landen hebben verschillende beleidsinitiatieven genomen die gericht waren op terugkeerders, en hebben dat ook in verschillende mate gedaan.** In Letland en Polen werden dergelijke initiatieven ontwikkeld vanwege de massale uitstroom van mensen en de daaruit voortvloeiende tekorten op de arbeidsmarkt. In Roemenië werden initiatieven

genomen vanwege de druk van de autoriteiten in ontvangende landen om de stroom emigranten te beheersen. Beleidsfactoren leken echter nauwelijks van belang voor terugkeerders, omdat ze over het algemeen sceptisch stonden tegenover deze maatregelen en omdat de zichtbaarheid van de beleidsinitiatieven binnen de doelgroep beperkt was.

Beleidsadviezen

De hierna volgende beleidsaanbevelingen omvatten acties die een bijdrage kunnen leveren aan de aanpak van kwesties die het momenteel voor MOE-emigranten en terugkeerders moeilijk maken om hun capaciteiten en de kansen van het vrije verkeer van arbeid in de EU ten volle te benutten.

- **Ondersteun terugkeerders die in het buitenland banen onder hun niveau hadden – maatregelen tegen ‘brain waste’** Geschoolde werknemers die in het buitenland onder hun kwalificatieniveau hebben gewerkt, ondervinden na hun terugkeer in eigen land vaak problemen bij de re-integratie op de arbeidsmarkt. Hun potentieel wordt verspild, zowel in het gastland als het thuisland. Er moet dan ook zowel op lidstaat- als op EU-niveau speciale aandacht worden besteed aan het fenomeen ‘werken onder niveau’.
- **Verbeter de samenwerking tussen overheids- en particuliere initiatieven en ngo’s door de noodzakelijke synergieën te bestuderen** Gezien het beperkte vertrouwen in politici in de regio moeten bij beleidsinitiatieven die zich richten op terugkeerders, niet in de eerste plaats overheden betrokken zijn, maar vooral ngo’s of instanties uit de particuliere sector.
- **Verbeter de verzameling van gegevens over de uitstroom van mobiele werknemers en remigratie, teneinde een duidelijker beeld te krijgen van de schaal waarop mobiliteit plaatsvindt** EU-lidstaten zouden actie moeten ondernemen om de officiële statistieken over uitstroom en remigratie te verbeteren, eventueel door mobiele werknemers te stimuleren om hun emigratie officieel bekend te maken. Wat het begrip remigratie betreft zou het nuttig zijn als daar in de EU een gemeenschappelijke definitie van zou kunnen worden gehanteerd om vergelijking te vergemakkelijken.

Aanvullende informatie:

Het verslag *Labour mobility within the EU: The impact of return migration* is te vinden op de website <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1243.htm>

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Klára Fóti, onderzoeksmedewerker, klara.foti@eurofound.europa.eu